

KONCZ JÁNOSRÓL.

Észrevételek Péterfi Lajos sz.-kereszturi tanár urnak e folyóirat mult évi 4. füzeté 252—270. lapjain megjelent hason címü életiratára.

Megvallom csak 4—5 héttel ezelőtt lettem figyelmeztetve egy Székelyföldön lakó hitrokon által e dolgozatra. Körülményeim nem engedik, hogy irodalmi vitákba bocsátkozzam, nem kenyerem. Mindazonáltal kényszerítve vagyok, nem annyiban a csekély magam reputatiója, mint inkább és főleg a boldogult jöltevé emléke érdekében néhány észrevételt tenni.

Ön szerint én a K. J. életét „sokszor megbírálatlan adatok, sokszor nem éppen szerencsés kitalálásoknak és ráfogásoknak (!!)

a valóság közé vegyítésével vázoltam.“

Hogy mennyiben alapos e vád, kitűnik a következőkből.

Kötelességemmé volt téve — jöltevőnk ünnepélyéről levén szó — Konczról beszélni. Megelőzőleg 38 levelet küldöttem szanaszét az országba oly czélből, hogy Koncz ifjúságára nézve bár szájhagyományból, élő kutfőktől adatokat kapjak. Nehány választ kaptam csupán. Egy öreg ur, már néhai ádámosi pap adatküldés helyett éppen leszidott azon az okon, hogy mi módon merészlém én őt olyan vén embernek tartani, a ki Koncz ifjúságát ismerhesse. Sértve érezte magát a 80-as öreg a rettegett temető szélén.

Terjedelmes leírást kaptam néhai Koncz Lajos nyug. kir. táblai ítélmester urtól udvarhelymegyei Szombatfalváról. K. L. urnak két ivre terjedett iratából láttam azt, a mit külföldi utjáról, F. gróffal való találkozásáról, keszthelyi tartozkodásáról életrajzába iktattam. A család-ágazásra nézve is főleg abból láttam azt, a mit irtam. K.L. ur pedig azzal a kijelentéssel irt volt nekem, hogy azokat az öreg urnak szájából többször hallotta. Csakis e megbízható forrás útján beszélhettem valamit az alapítványozó leveleiből és cselekedeteiből később már inkább ismerhető Koncz ifjúságáról, mely már-már — a megbocsáthatatlan figyelmetlenség miatt — csaknem a szájhagyomány és mesék világába nyult vissza a franczia forradalom idején hazánkat is elhorított zürzavar sűrű ködének foszlányai közé, a mikor sem Koncz, sem más nem végezhetette tanulmányait csendesén. Az időben nem kellett annyi tanár, mint ma s a ki tanár akart lenni. annak sokat kellett gyalogolni, éhezni, fájni, sanyarogni, míg külföldi prot. egyetemeken valamit hallgathatott s haza jöve is 1—200 magyar forintra, 1—2 zsák buzára és nem 1—2 ezer forint fizetésre lehetett kilátása. mint a mai nemzedéknek.

Az időben a 30 éves életkor még sok jeles készütséget talált az iskola falai között. Meg kell említenem azt is, hogy az időben nem volt annyi szakiskola az ifjuság orra előtt, mint ma van. A gazdatiszt, ügyvéd, csak olyan theologus volt, mint a pap, s megfordítva. Majdnem ugyanazon iskola adott minden pályára embert. Még az én deák-koromban megtörtént az, hogy az iskolafőnök a papi vizsga után 4—5 évig főnökösködött, azután az idők enyhültével jogakadémiába léphetett s ma státusügyész. Egy másik végzett pap-növendék várt, várt. Egyszer Zsibóra ment gazdasági gyakornoknak s ma kitünő gazda és a status jószágának haszonbérelője. De azért egyik sem tűrné el, hogy ön ingatagnak, határozatlan jelleműnek rajzolgassa, minőnek Konczra fogásával engemet vádol (259. l.). Próbálja meg n. Toldy Ferenczet ilyennek rajzolni azért, mert Schedel-bői Toldy, s végzett orvosból nem is természettudományi író, hanem irodalomtörténész és aeszthétikus lett és maradt, egyetlen egy vékony tüdő megkopogtatását is másra bízva. Próbálja meg B. urat szemébe ilyennek nevezni, azért, hogy miért nem maradt egy tudományág mellett s miért merészelt valamennyit mivelés alá venni. Ezt ön ingatagságnak, határozatlanságnak, ujabbi tudós nyelven kotnyeleskedésnek tartja, ugy-e bár?

K. L. ur 1876-ban, mikor az árkosi zsinatról ketten Brassóba kocsiztunk — higye el, nem dicsekvés, — élő szóval megdicsért, hogy az öreg urról, kellő adatok hiányában is lehető hű és a korba beillő rajtot állítottam össze.

Sporzon Pál keszthelyi igazgató ur nekem is megírta volt, hogy K. J. neve az ottani gazdasági iskola anyakönyvében nem fordul elő. Ennek daczára K. L. ur, a néhai elbeszélése nyomán határozottan állította, hogy igenis keszthelyi több-kevesebb ideig való tartozkodásától, circumspeciálásától (saját szavai) s lehet, hogy hospitálásától dátálódik a gazdasági téren későbbi nagy szereplése a Lázár és más grófi családoknál, mint tanult s az időben országszerte híres, nagy minta-gazdaságot látott emberé. Az 50-es és 60-as években elég volt valamely ifjura nézve egy bizonyítvány a zsibói uraladomból pár évi gyakornokoskodásról, hogy Erdély bármely uradalmába első sorban meghívják gazdatisztnek, pedig Zsibón nem volt olyan gazd. iskola, mint ma K.-Monostoron. Hát egy Keszthelyen megfordult embernek az időben miért ne lehetett volna ilyen renoméja, mikor Keszthely az időben Erdélytől a világ végére esett.

Önt bosszantja az, s nagy következtetéseket von abból, hogy miért nem lépett hát be azonnal valamelyik uradalomba számtartónak, s miért ment előbb a kir. táblára. Erre egyszerűen azt felelhetem s valószínűleg maga az áldott emlékü öreg ur is azt felelné, hogy azért, mert volt költsége rá s mert nemcsak gazdasági intéző, hanem jogügyi tanácsos is akart lenni egytuttal valamely családnál. Az időben a vagyonosabb családoknál 30—40 évig tartó ösiségi és más perek voltak folyamatosan. Szükség volt tehát, hogy egy jószágigazgató minden tekintetben védő oszlopa legyen a családnak. Ma élő B. M. ur a 40-es években fiatal ügyvéd volt s egytuttal több nagy családnak

gazdasági fő vezetője. Mint ilyen a 60-as évek folytán csaknem elesett radnóthi uradalmat kétszeres nagygyá s Erdély minta-gazdaságává tette. Hogyan lehetett ez? Ön az ilyeneket nem akarja felfogni, úgy látszik. Ön előtt az eféle nem egyéb, mint ingatagság és határozatlan jellem. Szerintem nem az.

Árkosi Dénes ravai, Árkosi Mózes bözödi pap urak atyafiságot tartottak az öreg urhoz. Sem többszöri találkozásaink alkalmával élő szóval, sem írásban nem kifogásolták az én rajzomat. Rafaj Károly ur külföldre menetele előtt meglátogatta tudtommal az öreg urat, s talán atyafisághan is voltak. Semmi észrevételt sem tett. Mások sem. Anyai nagy-anyaként szintén városfalvi Zoltán leány levén, úgy beszélt gyermek-koromban az öreg urról, mint bátyjáról. Én tehát — megengedi ezt nekem, habár nem szokásom mások kabátját fogva kapaszkodni — némilog érdekelve is voltam az öreg ur rajzolásakor. A lehetőleg megfontolva igyekeztem írni minden olyant, minék alapja lehetett, s elhagyni igyekeztem egyes lehető olyan vonásokat, melyek az öreg urat körülvenni kellő kegyelet szent leplét távolról is megszakíthatnák. Ön nem tartotta ezt szem előtt, hanem a helyett, mint nyomatékos kritikával író és új adatokat — én is ismerék néhányat — felfedező tudós a 268 lap második bekezdésében olyan vonást illeszt az öreg ur képére, melyet el kell vala hallgatnia. Ön ezzel sem elégedett meg, hanem egyenesen idéz ilyen formát: „Én egyedül nem vagyok unitárius status!!!“ Kibontja azon nimbusz szent lepléből, melybe saját maga is belegöngyölni igyekszik, s bemutatja 1856-ból az akkori körülményei, s talán főleg a csigói jószág sorsa miatt elkeseredett, izgatott embert, a ki indulatosan utasítja vissza Mikó L.-nek statusérdekekben hozzá intézett kérését, annak a statusnak érdekében, mely kezeit Fejérvárig nyújtja a kaszamatá fölé, hogy őt onnan kivigye!! Tisztelem a kritikáját. Effélel nem fog instálni egyetlen jöltevő is soha!!... Egy jöltevőt felfogásom szerint csak úgy szabad bemutatni, mint a szivből, lélekből jöltevőt, mint a ki semmi egyebet nem akar, csak jót tenni ott és akkor, a hol és a mikor szükség van rá. Az én felfogásom szerint egy jöltevőt csak úgy szabad és kell a jövőnek emlékezetül hagyni, mint a ki nem Herostrát, vagy Julius Cézár, hanem csupán csak Jézus Krisztus lábainál ült. Ha valahol, úgy itt teljes érvényű törvény kell hogy legyen a „de mortuis bene, aut nihil.“ Egy jöltevőt nem úgy kell megítélni, mint egy politikai, vagy bankügyi szereplőt. A római egyház szentjeinek életrajzai a fennebbi elvek szerint vannak írva, s hatásuk — mondjuk — örökre állandó és biztos. A prot. egyházi és nemzeti ügynek nagy áldozatot hozók, mint ilyenek, azokkal egy sorba helyezendők, s csak szép oldalról szabad őket látni.

Nos, a fennebbiek után — gondolom — ön sem hiszi, hogy találgatásokkal, ráfogásokkal stb. éltem K. J. életrajza írásakor, valamint arról is meggyőződhetik, hogy én nem festettem ingatagnak, határozatlan jelleműnek az öreg urat olyanok előtt, kik azt a kort ismerik. Kár, hogy ön előtt ilyennek látszék, pedig saját maga sem

csudálkozik azon (266. l.), hogy 1830. és 1857. között 10 rendbeli végrendeletet is csinált, miáltal az ön rajzának olvasója a legkirívóbban látja azon előbb rám tukmált állítását igazolva (s ez az öreg urra nézve igazán sértő ráfogás az ön részéről akaratlanul is), hogy ingatag és határozatlan lett volna.

Végül is azt ajánlom, hogy ne folytassunk vitát e téma felett.

Ugy látszik, hogy ön jobban szereti Konczot, mint én, s én jobban szeretem, mint ön.

Csak azt sajnálom, hogy miért nem tartám meg a K. L. ur levelét, vagy ön miért nem állta elő kifogásaival K. L. ur életében. Reménylem, hogy nem fogja K. L. ur levelére való hivatkozásomat ráfogásnak nyilvánítani... Isten segítse, hogy lelkesüljön és lelkesüljön, s minél többet és jobban írjon minél helyesebb kritikával.

DERZSI JÓZSEF.

SZABÁLYZAT AZ EKKLÉZSIÁK PÉNZEI KEZELÉSÉRE.

Főt. Ferencz József püspök úr egy újabb munkálattal kívánt szolgálni a vallásközönség érdekeinek, midőn az ekklézsiák pénzei kezelésére törvényeink értelmében egy szabályzatot dolgozott ki, melyet az E. Képv. Tanács 336—1889. sz. a. elfogadott. Itt közöljük e szabályzatot, mely új évkor életbe lép. Az egyháza javáért fáradhatlan püspök egyidejűleg az esperesi vizsgálatokra is készített *U t a s i t á s t*, melyet jövő füzetünkben közlünk. A pénzügyi szabályzat a következő:

Sz. 336—1889.

E. K. T.

Szabályzat az ekklézsiák pénzei és pénzértékű papirosai kezelésére.

1. §. Az ekklézsiák pénzeiket kikölcsönzés által és takarékpénztárilag gyümölcsöztetik.

Kikölcsönzésnél az 50 frton felüli összegek jelzálogilag, az 50 frton alóli összegek két fizető kezes által biztosítandók; 10 frton alól azonban kölcsönt adni nem lehet.

A ki nem kölcsönözött vagy 10 frton alóli, valamint oly pénzek, a melyekre a költségelírányzat rendjén és folytán már szükség lehet s ennél fogva ki nem is kölcsönözhetők, takarékpénztárba helyezendők.

2. §. A kölcsönöket a kebli tanács (presbyterium) szavazza meg; e nélkül kölcsön adni nem szabad. A kölcsönök után legfennebb 8% kamat vehető. A kölcsön-üggyellett járó mindenemű költségeket ezenfelül a hitelt élvező adós tartozik hordozni.

3. §. A künnevő kölcsönöket a presbyterium minden év végén egyenként számba veszi, megvizsgálja s a mennyiben akár a hitelt élvező adós, akár a jótállók vagyoni helyzete változása következtében azokat nem találná kellőleg biztosítva, teljes biztosításukat eszközli; esetleg felhajtásuk iránt a szükséges lépéseket megteszi; sőt az ily változásokat időközben is figyelemmel kíséri s a szükséghez képest azonnal intézkedik.

4. §. A kamatot a tőkéhez csatolni új tőkeadósságként nem szabad. Azon adósoktól, kik a kamatot pontosan nem fizetik, nemcsak a kamatot, hanem a tőkét is be kell hajtani törvényes uton is. Minden e nemű esetleges károsodásokért a presbyterium egyetemlegesen felelős.

5. §. A takarékpénztárilag összegyűjtött ipénzek, mihelyt egy jelentékenyebb összegre szaporodtak — miről a pénztárnok jelentést köteles tenni a